

Tomas Böhm – psykoanalytikern med många historier att berätta

Läkare som skriver skönlitteratur brukar oroa litterära smakdomare genom att skriva bra böcker utan att tillhöra kretsen av »riktiga författare«. »Riktigt trevligt skrivet – för att vara av en läkare«, kan det heta i recensioner av en läkarberättad skröna, och den nedlåtande undertonen är det svårt att inte låtsas om. Världslitteraturen har visserligen många exempel på doktorer som fått kritikernas välsignelse att byta vit rock mot penna – Tjechov, Bulgakov, Céline, Döblin är några namn, i Sverige Lars Gyllensten och P C Jersild – men sådana identitetsbyten sanktioneras bara efter många års idogt skönlitterärt skapande.

Ett sådant har läkaren och psykoanalytikern Tomas Böhm i Stockholm ägnat sig åt under större delen av sitt yrkesliv. Han har skrivit ett tiotal böcker, varav hälften skönlitterära verk som rönt en viss uppmärksamhet.

Mest uppmärksammad har han dock blivit för sina populärvetenskapliga publikationer om kärleksrelationer och samlevnad. Böcker som »Efter förälskelsen«, »Om otrohet« och »Ska du säga!« har lästs av många i Sverige och gjort författaren känd som relationsrådgivare, och på senare tid även som kolumnist i ett populärt månadsmagasin.

Tack vare sin mångsidighet kan Tomas Böhm i dag välja bland ett flertal identiteter att sätta på visitkortet. På den egna webbplatsen på Internet presenterar han sig som psykoanalytiker, psykiater, författare och musiker. Men i antologin »Att vara läkare«, i kapitlet »Vi lever alla på ett hospice«, skriver han: »Ibland

funderar jag på vilket som är min främsta identitet: svensk, jude, barn till flyktingar, läkare, psykoanalytiker, pappa, son, bror, författare, filmälskare, samhällsintresserad, hobbymusiker? Antagligen en blandning av alltihop. Men identiteten som läkare finns långt fram.«

Han nämner det starka band han har kvar till »den där identiteten som luktar eter och trötta journätter«, trots att det har gått över 30 år sedan han arbetade som doktor på en somatisk klinik.

Den vita rocken hängde han av sig redan i början på 70-talet, efter bara några års verksamhet som gynekolog respektive vikarierande distriktsläkare efter läkarexamen. Han blev psykiater och påbörjade den psykoanalytiska utbildningen 1973. Sin första analyspatient tog han emot 1975.

Tomas Böhm går i dag i analytikerns gångkläder och anser sig ha mer gemensamt med psykologer, socionomer, psykoterapeuter, historiker, samhällsvetare och språkforskare än med somatiska läkare.

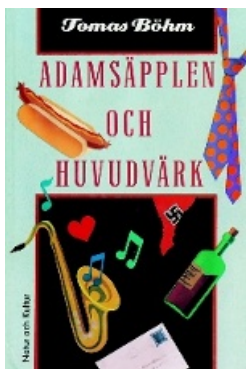
Något gemensamt har han också med Sigmund Freud. Överkastet på terapidivanen i mottagningsrummet har orientaliska mönster, precis som överkastet hos Freud på Berggasse i Wien. Och adressen är Röda bergsgatan ...

– Jag kom på i efterhand att det kanske kan klinga lite likt adressen i Wien, och jag var mycket nöjd med det, ler Tomas Böhm.

Han är privatpraktiserande psykoanalytiker, men upplever att han är en mångsysslare. Han arbetar

TOMAS BÖHM
psykiater,
psykoanalytiker
och, sedan den
litterära debut-
ten 1980, förfat-
tare.

Foto: Ulla Montan

med enskilda patienter och par men också som terapeut och handledare bland annat för andra terapeuter.

Från måndag eftermiddag till torsdag kväll är Tomas Böhm analytiker på heltid, från fredag till måndag förmiddag tar författaren över, och det blir tid till att anteckna och skriva. Det som produceras är mestadels kortare texter eller kanske en kolumn till månadsbladens frågespalt. Skapandet av längre texter av skönlitterär karaktär måste sparas tills det dyker upp någon längre sammanhängande ledighet.

Frågespalten i månadsmagasinet ligger Tomas Böhm särskilt varmt om hjärtat, eftersom det ger honom tillfälle att komma i kontakt med vanliga människor. Det blir en bekräftelse på att han gör nytta med sitt arbete att diskutera kärleksrelationer.

– Ibland får man också ta del av vilka fantastiskt märkliga miljöer människor lever i – och accepterar. Relationer som man själv skulle ha lämnat för länge sedan kan hålla långa tider, konstaterar Tomas Böhm, som ser sitt fackboksskrivande också som en »icke så hemlig mission« att göra reklam för psykoanalys.

– Inte så att jag övertalar folk att börja gå i psykoanalys, men jag försöker visa hur man kan anamma sättet att tänka på omedvetna mekanismer, och på sådant som man säger mellan raderna. Vad är ens egentliga intentioner när man är taskig mot någon annan?

De flesta som känner till Tomas Böhm gör det på grund av hans populärt skrivna fackböcker om kärleks- och parrelationer. I böckerna analyserar han ofta teman som kommit fram genom läsarkontakter eller under analysessionerna, allt anonymt och oidentifierat förstås.

– Fackböckerna är mycket lättare att skriva, förklarar Tomas Böhm. Där finns en uppjord plan att följa. Fakta har man i huvudet, och man kan skriva i kortare stötar utan att behöva försätta sig i det där konstiga transtillståndet som krävs för skönlitterärt skrivande.

Tillfälle att ägna sig åt skönlitteraturens magi ges vanligen bara på sommaren, och möjligen under någon längre ledighet under vinterhalvåret. En psykoanalytiker som arbetar full tid kan annars inte tillåta sig lyxen att sätta av tid till systematiskt skapande, utan allt sådant måste ske under en viss stress.

Tomas Böhms skönlitterära texter sysslar ofta med frågor kring just identitet. Han konstaterar sakligt att han själv, kanske tack vare sin identitet som psykoanalytiker, alltid har haft lätt att förhålla sig till sina olika jag – »lättare i varje fall än många av romanfigurerna i mina böcker«.

Rollbytena inom sjukvården har skett utan problem. Tomas Böhm tyckte att det var roligt att stude-

ra medicin och att bli doktor, men visste ganska tidigt att han inte skulle fortsätta som somatisk läkare. Han blev psykiater utan att trivas särskilt bra med det, men jobbade ändå som sådan i 4,5–5 år innan han kunde bli specialist.

– Både läkaridentiteten och psykoanalytikeridentiteten är väldigt viktiga för mig, konstaterar Tomas Böhm. Det var psykoanalysen som till slut lärde mig att förstå mig själv och andra bättre, och att få en djupare känsla för de identiteter jag har, till exempel det att vara andra generationens invandrarbarn eller att vara jude. Det är saker som jag inte fick veta tillräckligt mycket om förrän i vuxen ålder.

När Tomas Böhm föddes i Stockholm 1945 hade hans föräldrar bott i Sverige i bara några år. De hade kommit 1938 som flyktingar från Centraleuropa, där familjens rötter finns i Ungern och Österrike. Farfar Vilmos Böhm var försvarsminister och ÖB i den kortlivade ungerska rådsrepublik som inrättades i Budapest 1919 efter Österrike-Ungerns sammanbrott i första världskriget. När rådsrepubliken krossades av amiral Horthys kontrarevolutionära trupper måste Vilmos Böhm i egenskap av socialist fly till Wien med hela sin familj. Några år senare, när nazismen började växa sig stark där, måste flykten fortsätta, nu på grund av familjens judiska bakgrund.

– Jag hade ingen som helst judisk identitet förrän i 35-årsåldern då jag skrev min första roman, »Fjällturen«, berättar Tomas Böhm. Mina föräldrar var helt assimilerade, och man kan säga att det var Hitler som påpekade för dem att de var judar.

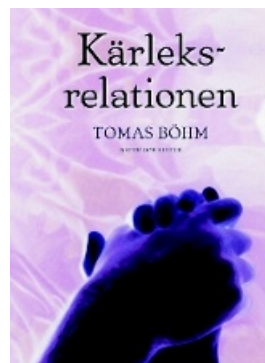
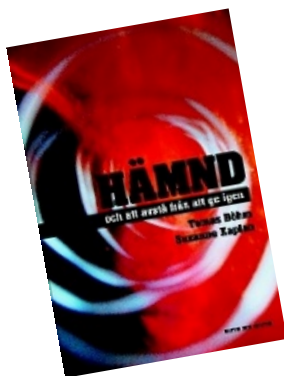
»Fjällturen«, som utkom 1980, handlar om Peter, en psykiater i 30-årsåldern, som följer med två vänner på en skidtur i fjällen. Strapatserna i naturen sätter igång en uppgörelse med de många kompromisser som Peter gjort under sin uppväxttid. I stället för att anpassa sig till varje pris i varje situation är han nu beredd att fullt ut ta ställning till sin judiska bakgrund och sin roll som son till invandrade föräldrar.

För Tomas Böhm betyder judisk identitet främst en kulturell tillhörighet, inte religion:

– Jag är inte religiös i någon annan bemärkelse än att jag tycker om det andliga och det mystiska, förklarar han. Men jag har en kulturell tillhörighet precis på samma sätt som jag kan tänka mig är fallet för exempelvis romer eller samer.

Mycket i Tomas Böhms skönlitterära texter handlar om frågor kring utanförskap kontra tillhörighet. Att få vara med eller att inte få vara med. Huvudpersonerna i hans romaner har ofta något slags svårighet med att hantera sin tillhörighet. Problemet kan aktualiseras i många sammanhang i livet: i kärleksrelatio-

ETT AXPLÖCK
ur Tomas Böhms
rika produktion
av såväl fack-
som skönlitterä-
ra böcker.

ner, i kontakten mellan åldersgrupper, i umgänget mellan individer tillhörande olika grupper ...

Tomas Böhm har ingen direkt programförklaring till vad han vill uttrycka genom sitt skrivande. Precis som andra författare av skönlitterära verk vet han inte exakt »vad det blir« förrän allt är uppenbart och färdigt. Det viktiga för honom är att tillfredsställa behovet av att uttrycka sig konstnärligt i någon form – »jag blir rastlös annars«, bekänner han. Nu ville slumpan att han skulle uttrycka sig mest i skrift. Men Tomas Böhm har experimenterat även med andra kanaler av konstnärligt skapande, till exempel teater och jazz.

– Jag är ingen särskilt duktig jazzmusiker, men jag kan spela tillsammans med andra, säger han, kanske en smula för blygsamt.

Kärleken till jazz och bra historier låter han komma till uttryck i den roman som var roligast att skriva hittills: »The Vienna jazz trio« från 2001. I den boken har Tomas Böhm vävt in flera motiv från områden som han har specialkunskaper om: jazzmusik, Wien under mellankrigstiden, Freud och psykoanalysen samt politiska skeenden i samband med nazismens uppmarsk inför andra världskrigets utbrott.

Romanfigurerna förekommer sida vid sida med historiska personer, verkliga jazzmusiker, politiker och psykoanalysens stora. Det som skildras är en grupp musikere och socialisters öden i den stora kosmopolitiska bikupan Wien, sjudande av musiktraditioner, psykoanalys, socialism och nazism, judendom och antisemitism några år före den stora katastrofen.

– Mycket av det jag beskriver är taget från min pappa – som förresten också skrev en självbiografi, internt för familjen, berättar Tomas Böhm. Avsikten var att vi skulle få veta hur han levde, men det finns också en del intressanta historiska uppgifter om mellankrigstidens Österrike. Skriften är inte utgiven där ännu, men jag ska försöka verka för att den blir det.

»The Vienna jazz trio« mottogs ganska väl av kritiker och läsare i Sverige, men blev en flopp när den kom ut på tyska i Österrike. Detta trots en omfattande marknadsföringssatsning från förlagets sida, mycket förhandsskrivelser i pressen, releaseparty i parlamentsbyggnaden med anförande av parlamentets talman – och dessutom ett husband som på prick-en liknande The Vienna jazz trio med Tomas Böhm själv vid pianot.

– Boken har praktiskt taget inte sålt någonting i Österrike. Folk där är kanske inte så sugna på att läsa om de teman jag tar upp, konstaterar han.

Nästa skönlitterära projekt är redan i gång, avslöjar han. Ett romanprojekt som redan finns i en första version. Skrivandet får dock konkurrens av ytterligare en identitet som Tomas Böhm har: föreläsarens. Föredragen han håller tillsammans med sin fru,

psykoanalytikern Suzanne Kaplan, har ofta anknytning till fackboken de skrev tillsammans: »Hämnd – och att avstå från att ge igen« (2006).

Boken avslöjar hämnden som en självklar företeelse i vår vardag, »... en primitiv, vanlig och nedbrytande kraft som finns inom individen, i gruppen och i alla samhällen«.

Författarna/föreläsarna ifrågasätter också om det finns situationer då hämnden kan vara legitim, till och med någonting positivt? Och var går i så fall gränsen mellan att hämnas en oförrätt och att bli förövare av ett övergrepp?

Tomas Böhm är noga med att peka på det stora gap som finns mellan psykoanalytisk facklitteratur och skönlitterära texter som skrivs för att beröra och underhålla.

Berättelser från terapiesessioner är så gott som oanvändbara för skribenter av skönlitterära verk. Psykoanalysens rationella och systematiska tänkande, som måste användas när man lyssnar till patienter på terapioffan, sker på en helt annan våglängd än skönlitteraturens förutsättningslösa och stundtals irrationella närmande till en påhittad romangestalt.

– Just detta har gjort det svårare för mig att skriva skönlitterära texter, säger Tomas Böhm. Jag måste alltid byta perspektiv och inte tänka så där rationellt som jag har lärt mig att göra i yrket som analytiker.

Beröringspunkten mellan psykoanalys och skönlitteratur finns i språket. Den skönlitterära författaren är lika mycket utlämnad åt språkets uttrycksmedel som analysanden som ligger på en divan och inte kan ta hjälp av minspel och gester. Tomas Böhm har alltid varit extra noga med språket, kanske för att han under de första åren av sitt liv talade enbart tyska. Han bytte till svenska någon gång under barndomen men säger att han fortfarande lägger stor vikt vid formuleringar.

Kontakten med den påhittade delen av verkligheten upprätthåller han genom att läsa mycket, se mycket film, lyssna på musik och ofta gå på teater. Han gillar framställningar som har en historia att berätta – och blir med åren alltmer kräsen på den punkten. »Kommer jag inte in i en historia redan efter första kapitlet, då är det tveksamt om jag fortsätter att läsa.«

Vem hans litterära förebild kan vara går han inte in på, men till åtminstone en stor författare har han en speciell koppling – låt vara helt oförskyllt.

– Min pappa hade flera litterära idoler, berättar Tomas Böhm. Jag lär ha fått mitt förnamn efter Thomas Mann, och min bror sitt efter Stefan Zweig.

KÄRLEKSRELATIONER OCH SAMLEVNAD

är temat i de populärvetenskapliga storsäljarna »Efter förälskelsen«, »Om otrohet«, »Ska du säga«, vilka nu har ersatts av »Kärleksrelationen« som kom ut 2006. »Hämnd«, som han skrivit tillsammans med sin hustru Suzanne Kaplan, är den senast utkomna av hans böcker.

Gabor Hont
frilansjournalist